

Møte for lukkede dører, Stortinget 5. mai 1923

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 5. mai 1923 kl. 14.05.

Præsident: Lykke.

Præsidenten: Stortinget er sat for lukkede døre for at gi finansministeren adgang til at avgi en meddelelse til Stortinget.

Præsidenten foreslaar, at regjeringens medlemmer og de i reglementets § 53 nævnte funktionærer gis adgang til møtet. - Præsidenten anser det enstemmig vedtat.¹

Statsråd Berge: Jeg skal først meddele, at Kongen i statsråd idag har gitt samtykke til å yde den statsgaranti for Foreningsbanken og Centralbanken for Norge, hvortil Stortinget for nogen dager siden fattet den fornødne beslutning. De fornødne innberetninger om bankenes stilling er kommet fra Norges Bank, og de er tilfredsstillende, så man anseer bankene for å svare til de fordringer, som av Stortinget og dets finanskomite var stillet for at sådan statsgaranti skulde kunne gis.

Det er et annet spørsmål, som har presset oss nokså sterkt i de siste 8 dager, og det er forholdet til utlandet. Som man vet hadde både Bergens Kreditbank og Centralbanken store forbindelser på utlandet, og de utenlandske banker og utenlandske kreditorer har hatt vanskelig for å skjønne den situasjon som er inntrådt. De har presset oss med at staten måtte uten videre overta garanti for de to banker. Her har vært folk fra storbanker i utlandet, som har søkt konferanser med Norges Bank, Finansdepartementet o.s.v. og med regjeringen. Der er kommet sterke advarsler, sterke henvendelser fra våre diplomatiske utsendinger i utlandet. De har sagt at man må gripe inn øieblikkelig og med så effektive midler, at alle blev sikret og tilfredsstillet.

Regjeringen har ikke fundet å kunne bøie sig helt ut for alle disse krav. Å ta en statsgaranti for disse store banker, og om der skulde komme flere, det anser vi for å være umulig. Det vil medføre økonomiske konsekvenser, som vi ikke kan overse, så det har vi måttet avvise både i våre tanke og i våre forhandlinger med folk fra utenlandske banker, som har vært her. Denne noget steile holdning fra vår side tror jeg har hatt sin gavnlige virkning, for det er blitt oss betydet, at en beroligende erklæring fra den norske regjering vilde kanskje kunne bringe nogen stillstand i den nervøse ophisselse, som har hersket tildels i utenlandske banker. Jeg tror ikke det er nødvendig at jeg refererer de innkomne telegrammer fra

---

¹Det følgende et gjengitt etter: Dokument nr. 5 (1927) Stenografisk referat fra Stortingets forhandlinger for lukkede dører den 5te mai 1923 vedkommende statens garanti for administrerte banker. Besluttet offentliggjort ved Stortingets beslutning av 26de januar 1926.

våre legasjoner. Om det ønskes kan jeg naturligvis læse dem op, men de har som sagt gått ut på å animere oss på det sterkeste til - som de sier - å ta skrittet fullt ut for at vi ikke skal bli isolert fra den almindelige forretningforbindelse.

Vi har under stadige forhandlinger med Norges Bank drøftet disse spørsmål, og sist igår aftes, da begge direktører i Norges Bank var sammen med regjeringen, formannen i bankenes forening, bankchef Hegge, en av direktørene fra Centralbanken og en fra Foreningsbanken, arbeidet vi oss sammen om at regjeringen på statens vegne skulde utstede en erklæring, hvorav et avtrykk er lagt på representantenes plasser. Den lyder så:

"Stortinget har bemyndiget regjeringen til å stille garanti for de nye forpliktelser som inngås av banker, som er kommet under offentlig administrasjon i henhold til lov av 24de mars 1923. Derigjennem har man søkt å skape et tjenlig grunnlag for fortsatt forretningsforbindelse også med utenlandske banker. For ytterligere å lette denne forbindelse og hindre at der skjer noget avbrekk i den regulære forretningsførsel med utenlandske banker vil man sørge for at eldre forpliktelser der er opstått gjennom den almindelige vareførsel mellom landene blir prompte oppfylt. Således vil rembuser bli dekket og eksportveksler beskyttet. For de øvrige eldre forpliktelser likeoverfor utenlandske banker og andre forbindelser av lignende betydning for den gjensidige forretningsforbindelse vil man treffe foranstaltninger til at beløpene så snart som mulig blir stillet til fri disposisjon ratevis og i den utstrekning som bankenes stilling måtte tillate."

Jeg skal få lov til å tilføie at hvad der kan bli farligst for oss ved en misforståelse mellom oss og de utenlandske banker, det er, at rembuser og vareveksler kan bli nødlidende. Vi mener, at der skal ingen fare være for det, for både rembuser og vareveksler vil i regelen være sikre nok ved vedkommende firmaers egen soliditet. Nogen risiko for staten i så henseende vil der formentlig ikke være.

Hvad angår utlændingers innskudd i våre banker, så andrar det til ganske betydelige beløp, og disse vil man naturligvis fra utenlandsk hold kræve garantert. Det har regjeringen ikke kunnet påta sig, men man lover her, at man vil dra omsorg for, man vil påse, føre tilsyn med, at den slags papirer, den slags forpliktelser blir innfridd ratevis, efterhånden som bankene blir istand til det. Vi mener nu, at når statsgaranti for nye innskudd blir gitt til disse to storbanker, vil innskuddene komme, eller bankene kan bli hjulpet med midler fra andre banker, som er vel forsynt. Da vil disse to banker derved bli satt istand til efterhånden å innfri sine forpliktelser, ved hjelp av innskudd fra andre banker. Det er det, her sies.

Regjeringen vil ikke la utgå denne erklæring, førenn man hadde meddelt det til Stortinget. Regjeringen esker ingen

beslutning fra Stortingets side, man gir denne meddelelse, og regjeringen anser det som sin plikt å gripe inn på denne måte. Der kan kanskje reises tvil om, hvorvidt dette skritt er effektivt ok, hvorvidt det vil bære frem, og jeg er forberedt på, at den første utenlandske bank, som læser det, vil si: vi vil ha statsgaranti. Jeg mener, at de norske statsmyndigheter får si, at med dette får det ha sitt forblivende, vi er rettskafne folk, som betaler vår gjeld, og vi kan betale, men vi må ha pusterum, vi kan betale i rater, men vi kan ikke betale idag.

Jeg skal tilføie, at denne sak blev ferdigarbeidet igår aftes ved ti-tiden og er viderebehandlet idag i departementet, så der har ikke vært anledning til å kunne fremlegge den tidligere. Vi har heller ikke turdet bie med det, ikke engang til over søndag, fordi der må handles raskt, og jeg tror, vi her har tatt en bestemt linje, som det er mitt håp skal føre frem.

Aarstad (finanskomiteens formann): Eg vil berre gjera merksam paa at finansministeren hev lagt det fram for finansnemndi, som samrøystes hev funne at ho ingen ting hev aa segja paa denne fraasegni.

Wrangell: Jeg vil gjerne få spørre den ærede finansminister, om det i de siste linjer om ratevis utbetaling ligger det, at de skal få full dekning, selv om bankene ikke selv kan betale det. Det kan nemlig leses slik, at de kun får så langt bankene selv kan dekke. Jeg vil gjerne høre hvad der er den virkelige mening her.

Presidenten: Presidenten vil gi finansministeren anledning til å svare på dette straks, da det kan ha betydning for den senere debatt.

Statsråd Berge: Det er vår mening at de skal få full dekning. Det er vår mening, at enhver mann som har noget tilgode i Norge skal få sine penger. Skal bankene imidlertid bli slått overende ved konkurs, er forholdet et helt annet. Men som sagt: det er vår mening at denne ordning skal føre til, at enhver skal bli fullt dekket.

Krogh: Vår gruppe i finanskomiteen har kunnet gå med på denne bemyndigelse, som regjeringen her har anmodet om; men vi har et meget sterkt inntrykk av, at det ikke vil være tilstrekkelig. Vi skal være opmerksom på, at gjennom det fall, som har fundet sted i den norske krone overfor dollaren, og pundet, blev landets levnetsmiddeltilførsler fordyret med 8 à 10 pct. Det er en fordyrelse ved innkjøpene, som det norske folk selvfølgelig ikke i lengden vil kunne bære, og derfor vil jeg rette en inntrengende henstilling til finansministeren om å være observant overfor disse forhold og komme med forslag, således at disse garantibeslutninger ikke vil medføre svære personlige ofree for det forbrukende folk.

J. E. Mowinckel: Jeg går ut fra, at blandt de eldre forpliktelser, der er opstått gjennom den almindelige vareførsel mellem landene og som skal bli prompte opfylt, også inngår beløp sendt til inkasso, ikke bare remburser og eksportveksler, men også inkassochecks og likeledes reiseakkreditiver. Med hensyn til siste passus "de øvrige eldre forpliktelser", så vil jeg gjerne ha litt klarhet over, hvad der egentlig menes med dette. Den ærede finansminister brukte uttrykket "utlendingers innskudd", som skulde tilgodesees her på denne måte i ratevis betaling. Jeg vil gjerne ha rede på, om det er riktig at der skjelnes mellem utenlandske private innskytere og utenlandske innskyteres tilgodehavende som innskudd. Det står nemlig, at "for de øvrige eldre forpliktelser likeoverfor utenlandske banker og andre forbindelser av lignende betydning for den gjensidige forretningsforbindelse" er det man har foreslått dette. Men da den ærede finansminister brukte uttrykket "utlendingers innskudd" vil jeg ha sikkerhet for, om det er så å forstå, at almindelige innskytere, hjemmehørende i utlandet, altså privatfolk, skal sidestilles med innenlandske innskytere. Det vil jeg gjerne ha beskjed om.

Wrangell: Efter å ha konferert med finansministeren underhånden, tror jeg ikke han må ha oppfattet mig riktig. Han vil selv si, hvad han har ment. I mitt spørsmål lå, hvorvidt staten vilde betale det manglende forsåvidt bankene ikke selv kunde gjøre det, og det er det finansministeren her har misforstått, efter hvad jeg har konferert med ham underhånden.

Løvenskiold: Det var finansministerens svar på herr Wrangells forespørsel som bragte mig til å ta ordet. Jeg forstod finansministeren så, at det var hensikten, at der skulde utbetales fullt ut til utenlandske kreditorer, enten bankene var solvente eller ei, og hvis det var meningen, som vi fikk inntrykk av ved å høre finansministerens tale, så mente jeg, at det ikke var fullt overensstemmende med det, som stod i erklæringen, hvorfor jeg syntes det var nødvendig å få en nærmere redegjørelse.

Statsråd Berge: Jeg har visst ikke vært heldig med mitt svar til herre Wrangell. Jeg går nemlig ut fra, at bankene er solvente og at de selv vil kunne betale sin gjeld, det er min opfatning. Skulde dette svikte, så kan denne erklæring ikke gis nogen utvidende fortolkning; den inneholder hvad den sier: Man vil treffe foranstaltninger til at beløpene såsnart som mulig blir stillet til fri disposisjon ratevis og i den utstrekning som bankenes stilling måtte tillate. Utover det kan man selvfølgelig ikke gå, utover det påtar man sig ingen forpliktelse. Når jeg svarte herr Wrangell som jeg gjorde, så var det ut fra den forutsetning at bankene var solvente og vilde bli solide.

Oftedal: Da jeg leste denne erklæring, fikk jeg straks det inntrykk, at det vilde ha vært heldigere, om man hadde innskrenket sig til å si det, som man positivt vilde gjøre -

det som står i erklæringens første avsnitt - at man derimot skulde ha strøket den siste passus, som faktisk ikke inneholder noget positivt tilsagn likeoverfor nogen. Og efter den debatt som er ført her nu, er jeg blitt bestyrket i den opfatning at det vilde ha vært heldigere, om erklæringen var innskrenket til kun å omfatte de positive skritt, så meget mere som der i den siste passus er benyttet uttrykket, at "man vil treffe foranstaltninger til", hvilket tyder på, at regjeringen vil gjøre aktive skritt, mens den ærede finansminister - da han hadde ordet første gang - uttalte sig med en annen nuance, nemlig at regjeringen vil føre tilsyn med. Jeg tror, at denne erklæring som i Norges Storting viser sig å føre til misforståelser, vil vise sig å skape forviklinger, når den offentliggjøres i utenlandske blade. Jeg tror, som sagt, det vilde ha vært heldigere, om man hadde sagt kun det første, og jeg vil for mitt vedkommende erklære at jeg er enig i at regjeringen har innskrenket sig til disse foranstaltninger, som er nevnt i de første avsnitt.

Wrangell: Jeg er tilbøielig til å være enig med herr Oftedal i, at det vilde kanskje være likeså klokt ikke å gå lenger enn til "... og eksportveksler beskyttet". Der kunde dog være spørsmål om ikke også kreditiver skulde innbefattes. Jeg vet ikke om det har vært drøftet, det kan nemlig tenkes, at der har vært hevet adskillige penger på kreditiver, som har vært utstedt av bankene. Jeg vil også ha sagt - mens jeg nu har ordet - at jeg føler en viss engstelse for, at dette ikke bærer helt frem, hvis bankene ikke får garanti for alt, - jeg setter de private ut av betraktning - jeg tror nemlig at risikoen for staten ikke er så stor, idet jeg går ut fra det samme som finansministeren er gått ut fra, at disse banker selv vil kunne klare sine forpliktelser. Og da tror jeg at det ialfall nøie bør overveies, om man ikke bør gå så langt, at man dekker bankene. Det er vel ikke så svært store summer det dreier sig om, som står som innskudd i norske banker. Og når man da har den opfatning at disse banker selv vil kunne klare sig, torr jeg det for vårt land vilde være det riktigste og heldigste med en gang å gå til en full garanti overfor bankene. Jeg frykter nemlig for, at vi ellers kommer i en vanskelig stilling og kanskje må gå tilbake og gjøre dette om igjen, og jeg mener det vil være meget uheldig for oss, om vi skal bli nødt til igjen å bøie undav og gå videre enn vi har gjort idag med dette. Jeg vil henstille til regjeringen å overveie dette spørsmål, om man ikke burde gå videre, - ja den har naturligvis overveiet det, men om den ikke burde gjøre det ennu en gang.

Ameln: Jeg synes regjeringen i det store og hele har truffet det rette; man skal ikke absolutt gi efter for et trykk fra utlandet. Det gjelder jo her vesentlig de psykologiske og moralske faktorer. Når vår regjering og våre myndigheter her hjemme ikke taper hodet, men sier: Der er inntrådt disse kalamiteter her hjemme, men de er av forbigående art, og staten har forsøkt å yde sin hjelp på den måte som statsmaktene finner det heldig, så får det ha sitt

forblivende med det. At man der diskuterer og forklarer, hvordan det vil virke innad og utad er meget heldig, og jeg sa, da vi drøftet det ganske kort med finansministeren i komiteen, at jeg tror også regjeringen må være opmerksom på, om den ikke må ta andre skritt i denne sak senere, fordi den lov som blev vedtatt her nokså hurtig, og som i sig selv kanskje var god, men ufullstendig, krever supplerende skritt, og det kan vel kanskje komme.

Men det er de andre uttrykk som jeg forstår, at herr Oftedal har heftet sig ved. "Treffere foranstaltninger" - det faller ut av tonen med det øvrige i dette avsnitt og skaper forvirring. Ellers står der: "ratevis og i den utstrekning som bankenes stilling måtte tillate", - det er ikke kommet noget plus til. Efter det uttrykk - "treffere foranstaltninger" - ser det ut som om statens virksomhet ikke bare skal skje innenfor bankenes murer, men at den også skal foreta noget positivt. Jeg vil henstille, at det blir rettet til "foranledige" eller "påse", helst det siste uttrykk, for at det er det som er meningen, at regjeringen vil påse, at der ikke skjer nogen efterlatenhet i oppfyllelsen av de utenlandske forpliktelser, som innen lovens ramme kan oppfylles. Den rettelse vil jeg henstille blir overveiet på rette sted.

Statsråd Berge: Man skal ikke overse den omstendighet, at denne erklærings betydning ligger i dens psykologiske virkning, den virkning at våre utenlandske forbindelser vil se, at det er regjeringen maktpåliggende å gjøre hvad den kan for at enhver skal skje sin rett. Derfor tror jeg ikke man kan gå så langt som av herr Wrangell antydte, og derfor vil jeg heller ikke gjerne foreta nogen forandring i erklæringens tekst. Der kan naturligvis ved ethvert slikt dokument pekes på mangelfull stil o.s.v, men jeg tror at erklæringen i den form den har, vil løse den opgave som vi mener å stille oss, så jeg finner ikke føie til å gå med på nogen forandring i den, jeg fastholder den som den er.

Presidenten (Lykke): Jeg vil som representant tillate mig å spørre, om finansministerens svar også gjaldt den av herr Ameln antydede forandring "treffere foranstaltninger" til å "påse".

Statsråd Berge: Ja!

Tveiten: Det ligg i sjølve saki, at for oss lekmenn er det ikkje so endetil aa faa ei sak som denne fyrelagd. Det høyrer med til den høgre vitskapen, som me ikkje er inne i. Men eg for min part vil segja at etter der eg hev fylgt med i bladi i denne saki, hev eg fenge den oppfatning at det laut noko gjerast for dei utanlandske kreditorane, og at regjeringi maatte taka initiativet. Det er eg paa det reine med, og det er skynande og visseleg godt at det er gjort. Med umsyn til korleis denne fraasegni er aa forstaa, er det vant aa gjera ei meining um daa me fekk ho fyrst fyrelagt oss nett med same stortingsmøtet slutta. Det er eit spursmaal som melder seg: Er dette berre eit administrativt steg som regjeringi vil taka,

eller gjeng det ut paa meir positive garantiar? Eg hev skyna det soleis at det eigenleg er eit administrativt steg som regjeringi gjeng til her, med di det seiast for det fyrste, at ho vil syta for at det og det skjer. Og dernæst det siste, at der skal trøffes foranstaltningar til o.s.v. - det eg for min part helst vilde sjaa vart umbytt med det ordlaget som Ameln slo paa, at regjeringi vil "paase" at det og det vert gjort. Daa vil det gaa fram med reine ord at det var administrativt. Dersom det skulde gaa vidare, at det i dette og skulde liggja ein garanti, so meiner eg at her maa talast tydeleg ut. Stortinget og andre er nervøse over at fraasegni er aa forstaa slik og kva fylgja i so fall kan bli. Kann det ikkje talast klarare ut med omsyn til det, so vil eg i alle fall ha bede finansministeren og regjeringi um, at so fram det skulde syna seg at dette ikkje fører farm like yver for utlandet, at det ikkje er nok, daa maa regjeringi leggja saki fram att paa nytt for Stortinget. Aa tala um at staten skal gaa til ei uavgrensa statstrygd, det maa ikkje lata seg høyra. Daa fær me taka vaagnaden, korleis det enn daa gjeng. Det er ille nok at me vert nøydde til aa gaa til dette, men me er vistnok nøydde til det. Me maa passa paa at me ikkje gjeng for vidt.

W. Konow: Jeg tror det er riktig hvad den ærede finansminister her har utformet og vil offentliggjøre til beroligelse for de fremmede, de utenlandske forskjellige interesser, som de kan ha i disse banker som er garantert av staten eller som er stillet under administrasjon. Jeg tror forslaget eller dette utkast går så langt som man bør gå, men heller ikke et skritt lenger. Det tar det skritt som er nødvendig, men så stanser det. Den siste passus står for mig også som nødvendig. Det er igrunnen og såvidt jeg forstår det, en nærmere forklaring av hvad loven og garantien selv tilsikter. Og jeg tror det virker ganske anderledes netop på det utenlandske publikum som man her jo skal berolige, dette at man sier "treffe foranstaltninger" istedenfor å si "man påser det". Men det som er nødvendig efter de forskjellige uttalelser fra våre legasjoner, navnlig herr Wedel og andre, det var vel at der fra Utenriksdepartementets side blev gitt en forklaring til disse legasjoner, således at de kunde forklare det for de interesser som det her gjelder å berolige. Det tror jeg var nødvendig. Jeg tror ikke det er nok at disse presseattachéer prøver å forklare det. For de tror jeg allikevel ikke vil kunne komme med en forsikring som virkelig vil hjelpe. Men jeg tror at legasjonene skulde ha en forklaring om hvad det her virkelig er skjedd, hvad der er tilsiktet og den betryggelse som ligger i det som er gjort.

J. E. Mowinckel: Den ærede finansminister gav mig ikke noget svar på det som jeg spurte om, hvorvidt det skulde forståes slik at dette tilsagn også skal gjelde utenlandske private innskytere. Jeg mener det er av nokså stor viktighet å få rede derpå. Jeg for mitt vedkommende kan ikke finne det riktig at de utenlandske private innskytere skal stilles i en mere begunstiget klasse enn de innenlandske. Anderledes forholder det sig med visse slags innskudd fra banker o.s.v.

Og hvis det ikke skulde være tilfelle at de utenlandske private innskyttere blir å betrakte akkurat som de innenlandske, så vil jeg være tilbøielig til å slutte mig til det som her Oftedal uttalte, at vi overhodet ikke burde ha erklært det som står i den siste passus. Jeg vil få lov til å bemerke at disse innskudd fra utenlandske privatfolk delvis refererer sig til, at de her i landet har kunnet få høiere rente enn i sitt hjemland og dels i spekulasjon i norske kroner. Og jeg synes ikke de har krav på å komme i en begunstiget stilling fremfor innenlandske innskyttere.

Meinich: Når finansministeren ikke vil foreta den antydede omredaksjon eller forkortelse av denne erklæring kan det forsåvidt være mindre betydningsfullt å uttale sig videre om det, men jeg føler mig dog forpliktet til å uttale min tilslutning til de betenkeligheter som er fremkommet fra herr Oftedals og herr Wrangells side. Også for mig står det slik, at det vilde være ønskeligst at siste punktum gikk ut, hvis det da ikke er absolut nødvendig at det tas med. Når jeg mener det, er det fordi jeg har personlig erfaring for, som tidligere embedsmann i Finansdepartementet, at en stor fransk bank likeoverfor den norske stat har utnyttet en i de almindeligste uttrykk avfattet introduksjonsskrivelse for en utsending fra Den norske industribank som om departementet derved på statens vegne hadde stillet sig delkredere eller ansvarlig for banken helt ut. Jeg nærer personlig ingen tvil om at dette siste punktum i innstillingen uansett de ord "i den utstrekning som bankenes stilling måtte tillate", vil bli opfattet ialfall som en moralsk garanti, som vil tvinge oss til å overta garantien uansett hvorledes det går med banken. Jeg har ansett mig forpliktet til å uttale dette for jeg nærer nogen bekymring ved det punktum.

Utenriksminister Michelet: Jeg begjærte ordet i anledning av hvad herr Konow uttalte og for å si, at det skal bli forholdt således som han ønsker. Jeg får lov til å supplere det med, at regjeringen har også under overveielse å sende ut folk, en eller to - det er ingen avgjørelse truffet, men tanken har vært oppe - som kunde orientere de europeiske banker om stillingen og gi de opplysninger, som de forøvrig måtte trenge. Som sagt, nogen avgjørelse er ikke truffet, tanken er under drøftelse.

Presidenten (Lykke): Som representant vil jeg uttale min tilslutning til herr Ameln i at siste punktum ikke bør gå ut. Siste punktum forklarer hvordan vi forholder oss i henhold til loven overfor bankens kreditorer. Og de utenlandske innskyttere, hvad der her er misforstått, får ikke annen garanti enn den, som loven hjemler. Jeg tror det er nødvendig efter den misforståelse som er opstått i og med den lov, at siste punktum kommer med.

Debatten var dermed avsluttet.

Møte for lukkede dører, Stortinget 5. mai 1923

Presidenten: Presidenten foreslår at der intet offentlig referat gis av dette møte, men at det kun refereres at finansministeren har gitt Stortinget en meddelelse.

Votering:

Presidentens forslag bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 14.45.